

HÁROM NAP HÉTFŐ ELŐTT

Sánta Miriám: *Hétfőn meghalsz*

■ „A szerelemben ott a szer / a vér-
áramban ára van a vérnek” (21.), és a
versek néha verni is tudnak, megéri-
teni szépen lassan, utána pedig némi
brutalitással, de ütni. Mi mozdíthat ki
bennünket a rózsaszín álomvilágból?
Mi kelthet bennünk félelmet? Mi az,
amire nemet mondunk, mert nem akar-
juk elhinni? Mi változtathatja meg el-
képzeléseinket? Az igazság ábrázolása.
Hogyan képzeljük el Sánta Miriám ver-
seskötetét? Mint egy kanyargós, mere-
dek, sötét, szerpentines utat. A kanyar
kezdetén még nem látsz bele, és a vége
is távolabb van, beljebb kell merész-
kedned. Miután a közepén túl vagy és
a végéhez közeledsz, már benne vagy a
következő mély kanyarban, és minden
kezdődik előlről. Ehhez még a meredek
domb is hozzáadódik, amint előbb ka-
paszkodsz fel rajta, majd csúszol le róla.
A versek olvasásakor is hasonló stratégi-
át kell követni. Ki kell lépnünk a kom-
fortzónánkból, hogy igazi olvasásél-
ménnyel gazdagodjunk. Egyik vers lá-
gyan érint meg, de nem simogat, a má-
sik viszont marni és karmolni képes.

Sánta Miriám kolozsvári költő első
verseskötete nem olyan olvasmány,
amit egy takaró alatt, meleg tea mellett
jóleső olvasni, annál inkább egy hideg
sör mellett a sarki kocsmában. Olyan
környezet, olyan közeg kell hozzá, ami
nem a tökéletességet mutatja, mert a
kötet is egy szétesett, darabokra tört vi-
lágot mutat be, amelynek darabjai dur-
vák és szilánkosak. A hétköznapiok
szürkesége, a monotonitás unalma, a
semmivé válás folyamata, amibe bete-
kintést nyerünk a kötet három részé-
ben. Az első rész a *Fallal szemben* cí-
met viseli, 12+1 verse pedig a kilátás-
talanságot írja körül. A +1 a ciklus ele-
jén álló, cím nélküli mű, és az első rész

kulcsának tekinthető. A határok meg-
húzásának az első lépése ez, a végletek
kijelölésének a pillanata. Sarokban áll
egy kislány, fallal szemben, tehetetlen-
ül és kihasználva. A testiség, a test ké-
pének a megrajzolására játszanak rá
ezek a versek, azáltal, hogy kiforgatva
ábrázolják azt. „Itt van a tested. / Csi-
nálj vele, amit akarsz” – ezekkel a vers-
sorokkal indít az *Amilyen lehet* című
vers (9.), a kötet első részének szabad-
ságverse. Az elfogadás és az egyéniség
terei mutatkoznak meg a műben, a se-
bek szakadékaitól a templomromokig.
Az ember reményét veszítve keresi ön-
magát, azt, ami felszabadítja, de a tár-
sadalmi normák és elvárások miatt
nem lel önmagára: „lehet cédulán a
méret, / árcédula valaki tekintetében”.
(10.) A sokszínűség és a lehetőségek
verse ez, hogy milyenné alakulhat az
emberi test, a lényeg minden alternatí-
vában ugyanaz: legyen akármilyen va-
laki, csak általa szabaduljon fel. A tár-
sadalom hatalma az ember felett a *Pró-
bafülke* című versben is jelen van, itt a
szöveg rávilágít a rutinszerű életünkre,
a monotonitás netovábbjára, arra, hogy
ismét a testünket irányítja és formálja
normái szerint. A kötet ezen részében
több utalást találunk a zenére, például
a Soundgarden zenekar dalszövegének
egy részlete nyitja a *Próbafulke* című
verset. A rockfesztiválok hangulatát
megidéző *Hall of fame* című költemény
a kilencvenes évek férfi egyéniségeit és
az utánuk való vágyakozást eleveníti
meg. A blues műfaja egy másik mű ál-
tal épül be a verseskötet első részébe,
szexuális utalásokkal, marihuánás él-
ményekkel, sörös-boros kocsmázgató-
sokkal. A címben szereplő feketebá-
rány a társaságba (ezúttal józansága
miatt) nem illő, abból kilógó egyénre

utal, aki magatartása által ellenszegül az itt épp szubkulturális normáknak: „Mi érdekes abban / aki megálljt parancsol / és az üveg aljára is csak kívülről néz / [...] nincs érdekes abban / aki még részeg sem tud lenni”. (*Feketebáránny-blues*, 21–22.) Végül az első rész záró verse az *Ima a hallgatagsághoz* címet viseli, emberképe szorongásközpontú, és egyszerre mutat meg valósággá alakult mitológiát, korlátozottságot, nyelvtant és csendet. Olyan egymástól távol álló elemek ezek, amelyek mégis harmóniában vannak egymással a versben, és összehangolva működnek igazán. A római katolikus egyház egyik leghíresebb Mária-imádságából merítve a szerző a csendnek azt a formáját írja körül, amely a kiszolgáltatottsággal ötvöződik, a hallgatagság ugyanis egyfajta kényszerként fogható fel, a versben azonban egyszerre felszabadító és leláncoló eszközként van jelen: „testbeszédek védőszentje, bokánk láthatatlan béklyója, karjaink összefonója”. (23.) A rossz válik üdvözültté a mitologikus figurák által, Sziszüphosz folyton visszaguruló sziklája az eredménytelenség, míg Damoklész kardja a határ-időktől való függés jelképei lesznek. Sánta Miriám verseskötetének első része szól tehát elvárásoknak való megfelelésről, kiszolgáltatottságról, szabadságról és zenéről, amely témakörök a kötet további részeiben is jelen vannak.

A kötet második ciklusa, *Se kelet, se nyugat* címmel az utazás motívumán keresztül szemlélteti a megállíthatatlan és folyamatos változást, a megszokott helyeinktől és sztereotípiáinktól való elszakadást és szabadulást, hogy végül a túlgépiesített világ elől a hétfői halálba jussunk. Az ismét 12+1 versből álló rész első műve olyan, mintha valaki egy napját mesélné el, miközben egy kész háló alakul ki az asszociációk által a történetben. Krasznahorkai nyugtalanzkodása a fák gyökereivel kapcsolatban a múlt megjegyzésein keresztül mutat rá az elmúlásra, ahogy a *Kétezer után* című vers is ezt támasztja alá. Az aktualitásuktól megfosztott tárgyaink időlegesek és a pillanatot szolgáltatott-

tak megélni – ahogyan az ember is csak a jelent tudja megélni voltaképpen. A második rész egyik kiemelkedő, és egyben a sorból kilógó verse viszont a *Szobor, 1902* című költemény. Fadrusz János leghíresebb szobra a Kolozsvár főterét ékesítő Mátyás király-emlékmű, amelynek felállítási idejére a cím utal. A történelem során felhalmozott sérelmeket, a múlt eseményeit és az idő múlásának jeleit a szobor is viseli. A kötet ezen része a technológia fejlődésén keresztül a művészetek eltűnését szemlélteti, a sebesség fokozásának eszközein keresztül (autópálya, repülőgép, vonat). Az utazás motívuma a közlekedésen túl a nincstelenség, a schengeni övezet és az utazzunk-el-valahova-ahol-magunkra-találunk toposzok által valósul meg. A *Címtelen föld* az elképzelt ideális utáni vágyódást és ezáltal a saját értékeink elvesztéséhez vezető utat mutatja be, a semmilyen élethelyzetek közepette, amelyek nemcsak bizonytalanságot, de valamihez való tartozást is hoznak magukkal. A kötet címadó verse zárja a második részt, ami az elengedésről és a belenyugvásról szól. Egy fiatal számára álomszerű közeget bemutató vers a halál bekövetkezte után ábrázolja a körülményeket, valamint azokat a gondolatokat, amelyek már elhagyják elménket, és nem relevánsak. A vallásra való utalás a kötet ezen részében is jelen van, a halál előtti három napos idővel. A „Harmadnapon eltörik az üveg” verssor (54.) zárja a művet, amely a péntek és vasárnap közti időszakot jelöli, a hétfőgét, amikor az ember kifordulhat magából, elrugaszkozhat a hétköznapiaktól és elszakadhat a beprogramozott életétől. Mi az ára a szabadságának? A hétfői halál, amely a rutin újrakezdését, a szürkéség beálltát jelenti.

Kódot a kódnak címmel az utolsó ciklus a természet, az állat és az ember kapcsolatain túl a számadásra, a felejtésre és általa a visszaemlékezésre utal. A 8+1 versből álló rész a kötet végén egyfajta válaszként jelenik meg: „Itt van és felébreszt a huszonegyedik század”. (67.) Az első két ciklus mutatott

rá leginkább, hogy mik azok, amiknek meg kell felelni, de az utolsó részben összpontosul az, hogy milyen közegben, milyen korszakban kell ezeket az elvárásokat teljesítenünk. Érdekes módon az utolsó rész versei nem emberi dolgokon keresztül vizsgálják a valóságot, hanem a természet bevonásával világítanak rá a nehézségekre és akadályokra. Egyfajta azonosulás figyelhető meg: az „Éjszakai madár vagyok” sor, a *Bagoly* című vers kezdősora (60.) a korlátlan szabadság képzetét eleveníti meg, azt a világtól és embertől való elszakadást, ahol a homo sapiens nem rombol, nem pusztít. A vers végkifejlete mégis a bagoly szakadékba zuhanása. Miért? Mert az ember már a környezetét is befolyásolta, magához láncolta és saját elképzelései szerint alakította. A természet által a kollektív tudattalan is megjelenítődik

a *Psalmus cyberneticus* című versben, amely a vágyak kielégítésére buzdít. A kötet és a harmadik rész utolsó verse az év végi elszámolást, a visszatekintést írja le, ismét zenei albumok utalásaival keretelve.

Sánta Miriám verseskötete átjárja a testet, behatol a bőr alá, beleharap a húsba, beleszúrja magát a csontba, és ott marad. Akkor fáj, amikor hozzányúlsz, amikor megkérdőjelezed emberi léted, amikor menekülni próbálsz önmagad és mindenki elől. Annak ellenére, hogy témaköreit tekintve sem harmóniát közvetítő olvasmány, erős valóságreferenciájú kötet – olyan problémákat fogalmaz meg, amelyekkel mindannyian szembesülünk a 21. században, csak észre kell vennünk őket (mielőtt hétfőn meghalnánk).

Cziplé Hanna Gerda

